

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังจากพระพุทธเจ้าทรงดับขันธปรินิพพานแล้ว เหล่าสาวกของพระองค์ได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนถึงประมาณ พ.ศ. ๓๐๐ พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายเข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิ ได้แก่ ดินแดนในเขตประเทศพม่าและประเทศไทย พระพุทธศาสนาได้เข้ามาเจริญรุ่งเรืองมาจนถึงกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี พระมหากษัตริย์ คือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้ทรงรับเอาพระพุทธศาสนามาเป็นศาสนาประจำชาติ

ปัจจุบันประชาชนชาวไทยร้อยละ ๙๒ ของประชากรทั่วประเทศนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งจากสถิติของกองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ มีพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ จำนวน ๕๗,๑๓๔,๘๘๗ คน จากประชากรทั้งสิ้น จำนวน ๖๑,๔๖๖,๑๘๗ คนคิดเป็นร้อยละ ๙๒ หลักของพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานเป็นแก่นและเป็นแกนของวัฒนธรรมไทยทุกด้านทุกสาขา ชุมชนย่อย ๆ ของชาวไทยทั่วประเทศไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือจังหวัด จะเห็นได้ว่ามีชุมชนไทยพุทธอยู่เป็นส่วนใหญ่ และเครื่องหมายของชุมชนไทยพุทธ คือ วัด และจากการสำรวจของกองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ปี ๒๕๔๒ พบว่าวัดพุทธในประเทศไทยมีจำนวน ๓๑,๐๗๑ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๐๔ ของศาสนสถานของทุกศาสนาที่มีอยู่ในประเทศไทย โดยทั่วไปความหมายของวัดที่มีต่อชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบันมี ๕ ด้าน คือ เป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณร เป็นที่บวชเรียน เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของประชาชนชาวบ้านโดยรอบวัดเป็นที่ประชาชนชาวบ้านโดยรอบวัดได้มารับการปลูกฝังศีลธรรม และวัดเป็นศูนย์กลางประกอบกิจกรรมทางสังคมร่วมกันของประชาชนหรือชาวบ้านโดยรอบวัด^๑

พระพุทธศาสนาได้แผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นเวลานานและได้กลายเป็นสถาบันหลักที่ควบคู่มากับสังคมไทย อาจกล่าวได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทย เนื่องจากมีประชาชนส่วนใหญ่นับถือและให้คุณค่าของสังคมไทยในหลายๆ ด้านเช่น เป็นบ่อเกิดของศิลปวัฒนธรรมที่ดีงาม และเป็นมรดกอันล้ำค่าสังคมไทยที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ นอกจากนี้ยังเป็นบรรทัดฐานที่คอยควบคุมความประพฤติของคนในสังคมให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องดีงามตามหลักศีลธรรม คนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาในอดีตจะมีความเคร่งครัดในเรื่องของศาสนาอย่างมาก สังเกตได้จากวัดวาอารามต่างๆ ที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างให้สะท้อนถึงศรัทธาความเชื่อมั่นที่มีต่อพระพุทธศาสนา จาก

^๑ สุเมธ การศรีทอง, นายประชุม วิบูลย์ศิลป์, นางสาวทิวา ยานไกล, **ความสำเร็จในการปฏิบัตินิติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด**, (กรุงเทพมหานคร : สกศ, ๒๕๔๕), หน้า ๑-๒.

การศึกษาเอกสารและหลักศิลาจารึกประวัติศาสตร์พบว่าวิถีชีวิตชาวพุทธไทยในอดีตมีความแนบแน่นอยู่กับพระพุทธศาสนาอย่างมาก ที่สำคัญคือวัดได้กลายเป็นศูนย์กลางของสังคมในหลายเรื่อง เช่น การศึกษา การฝึกหัดอาชีพ ที่ประชุมปรึกษาหารือระหว่างผู้ปกครองกับชาวบ้าน

พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำจิตวิญญาณมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการให้การสั่งสอน อบรม ศีลธรรมจรรยาและวิชาการอื่นๆที่สามารถทำได้ สะท้อนให้เห็นถึงการทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ได้เป็นอย่างดีปัจจุบันได้เกิดปัญหามากมายในพระพุทธศาสนา ที่สำคัญคือพุทธศาสนิกชนจำนวนมากขาดความรู้ความเข้าใจ ในหลักคำสอน การนับถือและการปฏิบัติกิจทางศาสนาไม่ทำตามๆ กันที่เรียกว่า ทำตามประเพณี เนื่องจากปัจจัยทางสังคมและทัศนคติที่มองศาสนาอย่างไม่ถูกต้อง เช่น การศึกษาหลักคำสอนเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณร ไม่ใช่หน้าที่ของตน เป็นต้น ประกอบกับมีนักบวชบางรูปทำผิดวินัยร้ายแรง สร้างความเสียหายให้แก่วงการสงฆ์ พลอยให้ประชาชนเสื่อมศรัทธา และในสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปจากอดีตทำให้วัดและพระสงฆ์ต้องปรับบทบาทและวิถีชีวิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและความต้องการของสังคมมากขึ้น เพื่อช่วยแก้ไขปัญหามาแก่สังคมที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งบทบาทดังกล่าวบางอย่างก็มีวิวัฒนาการมาจากอดีต แต่บางอย่างก็ได้เพิ่มเติมขึ้นมาให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพของปัญหาสังคม เช่น การส่งเสริมการเกษตร การตั้งธนาคารข้าว การอนุรักษ์ป่าชุมชน เป็นต้น

แม้ว่าสภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาก็ยังคงเป็นสถาบันหลักที่ให้คุณค่าต่อสังคมไทย ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่าพุทธศาสนิกชนจะตื่นจากความหลับใหลมาให้ความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องหรือไม่ดังข้อสรุปที่ สมบูรณ์ สุขสำราญ ได้กล่าวถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทยไว้ว่า พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนไทย จัดเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก ถ้าพิจารณาในฐานนี้ จะพบว่าพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อประเพณีทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ปัญหาและความเป็นอยู่ทั้งปัจเจกชนและสังคมโดยส่วนร่วมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และต่อเนื่องของสังคม โดยทำหน้าที่เป็นพลังที่สร้างสรรค์ เป็นสถาบันขัดเกลาทางสังคม ปลูกฝังวัฒนธรรมและจริยธรรมให้แก่คนในสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมทางวัฒนธรรมและความรู้สึกเป็นชาติ นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม ในการกำหนดแนวทางการความสัมพันธ์และการปฏิบัติต่อกันระหว่างสมาชิกในสังคม ทั้งทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมอีกด้วย ^๒

อำเภอตากฟ้า เป็นอำเภอหนึ่งในเขตการปกครองของจังหวัดนครสวรรค์แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๗ ตำบล ๗๖ หมู่บ้าน มีวัดจำนวน ๔๔ วัด วัดในเขตอำเภอตากฟ้ามีทั้งวัดที่มีการจัดการศึกษา และวัดที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว อีกทั้งพระภายในวัดต่างๆก็มีเป็นจำนวนไม่น้อย จึงต้องมี

^๒ ธีรโชติ เกิดแก้ว, พระพุทธศาสนากับปัญหาสังคม, (ประทุมธานี : สือตะวัน, ๒๕๔๗), หน้า ๓๒.

การบริหารจัดการในด้านต่างๆ รวมทั้งศาสนวัตถุต่างๆภายในวัดด้วย และเพื่อความเจริญขึ้นของวัดก็ต้องมีการบริหารที่ตีรวมทั้งต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารเพื่อการพัฒนาวัดด้วยเพื่อความเป็นสากลและเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยบริหารตามหลัก วงจรเดมิ่ง (PDCA)

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด จึงได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัดในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ขึ้นเพื่อหวังว่าจะได้เป็นประโยชน์แก่นักศึกษาและผู้ทำการวิจัยไม่มากนักน้อย

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัดในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการพัฒนาวัดในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลัก PDCA ได้แก่ P = Plan คือ การวางแผนงานจากวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้น D = Do คือ การปฏิบัติตามขั้นตอนในแผนงานที่ได้เขียนไว้อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง C = Check คือ การตรวจสอบผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของแผนงานว่ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้น จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขแผนงานในขั้นตอนใด A = Action คือ การปรับปรุงแก้ไขส่วนที่มีปัญหา หรือถ้าไม่มีปัญหาใดๆ ก็ยอมรับแนวทางการปฏิบัติตามแผนงานที่ได้ผลสำเร็จ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานครั้งต่อไป

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๓๘,๕๔๙ คน^๓

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

วัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๕ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ รวมระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัดในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัดในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัดในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๕ ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

^๓ ข้อมูลพื้นฐานประชากรอำเภอดากฟ้า, ๒๕๕๔.

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ **การมีส่วนร่วม** หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในเขตอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๑.๖.๒ **ประชาชน** หมายถึง ประชาชนชาวพุทธที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๑.๖.๓ **การพัฒนา** หมายถึง การพัฒนาวัดในด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติตามขั้นตอน ด้านการตรวจสอบ และด้านการปรับปรุงแก้ไข (PDCA)

๑.๖.๔ **วัด** หมายถึง วัดเจ้าคณะตำบลในเขตอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๑.๖.๕ **วงจรเดมมิง (Deming Cycle)** หมายถึง กระบวนการบริหารคุณภาพงานที่เป็นระบบและครบวงจรอย่างต่อเนื่องตามแนวคิดของด็อกเตอร์ เอดเวิร์ด เดมมิง (W.Edwards Deming) ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการควบคุมการดำเนินการพัฒนาวัดในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ ๑. วางแผนการปฏิบัติงาน (Plan) ๒. ดำเนินการตามแผน (Do) ๓. ตรวจสอบประเมินผล (Check) ๔. นำผลประเมินมาปรับปรุง (Action)

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัดในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๑.๗.๒ ทำให้ทราบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัดในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัดในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์